



שסעים, מחלוקות - מה בין לכידות חברתית וחוסן לאומי?

רקע

המהומות בישראל בזמן מבצע "שומר החומות" הותירו רגשות של הלם, אכזבה וכאב בקרב חלקים רבים בחברה הישראלית. המראות של תקיפת אזרחים תמימים חפים מפשע, פגיעה ברכוש ציבורי ופרטי, השחתת בתי כנסת ומוסדות שונים ופגיעה בנפש קשות מנשוא. החברה הישראלית הינה חברה רבת תרבותית המורכבת מקבוצות שונות, ובחברה שכזו ישנן מחלוקות, שסעים ואי הסכמות כחלק מהוויה יומיומית. אנו חיים פה, ויודעים זאת היטב. אך לעיתים המציאות משתנה, מעצימה את גובה להבות המחלוקת; או אז עולים וצפים המתחים והמחלוקות בצורה בה החיים המשותפים של הקבוצות מתערערים עד לכדי אלימות ופגיעה בלכידות החברתית שלנו כחברה.

וכך, בעוד הטילים מכים בערי ישראל, ואנו מוצאים עצמנו חיים בין שיגורי טילים ויירוטם, וזאת ללא אבחנה דתית או מגזרית – החלה להיווצר חזית פנימית, מאתגרת וקשה לא פחות, אשר תשפיע על עתיד החברה הישראלית ביום בו המבצע הצבאי יהיה מאחורינו - זו של הכאוס ברחובות ערים מסוימות, לצד נושא טיב היחסים בין יהודים לערבים בעיקר בערים מעורבות. מתח זה מדאיג ומדיר שינה מעיני רבים רבים מאיתנו. להבות השנאה והשיסוי פרצו החוצה, ומעמידות במבחן עבודה של שנים למען בניית מרקם חיים משותפים בחברה הישראלית.

כאשר המון משולהב יוצא לרחובות ועוסק בהצתות, מעשי לינץ', תקיפת עיתונאים, גרימת נזק לרכוש בבעלות כזו או אחרת – אזי אנו רואים התרסה כנגד מערכות החוק, יצירת אנרכיה, וחתימה כנגד המשילות ובטחונם האישי של האזרחים. משימה כבדה מונחת, לפיכך, על כתפי ההנהגה ואנשי אכיפת החוק, הן עתה, והן ביום בו הרוחות יתחילו להירגע.

יחד עם זאת, אנו מאמינים כי כאנשי חינוך מוטל עלינו החובה לא להתייחס אך ורק למסגור העכשווי העוסק באלימות ובהקצנה, אלא לקחת את ההזדמנות החשובה ולדון במערכת היחסים בין קבוצות בחברה הישראלית ובאתגרים שהיא מזמנת לנו. אם כן, עלינו להקדיש זמן ומחשבה לעיסוק חינוכי בראיה ליום שאחרי, כיצד ממשיכים מפה? כיצד מרפאים את הפצעים שנוצרו?

ניתן לעסוק בהיבטים חינוכיים שונים סביב הנושאים לעיל. בפעילות שלהלן אנו מבקשים להתמקד ולבחון את נושא הפילוג והשסעים בחברה, כיצד המצב משפיע על היחיד והקבוצה, וכיצד החלוקה של הקבוצות, "הם ואנחנו" משפיעה על הלכידות החברתית בישראל.

קהל יעד

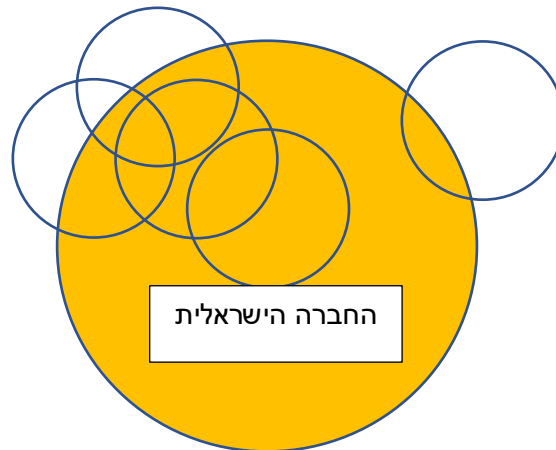
תלמידי כיתות ז-י'

אורך הפעילות

45 דק

אופן הפעילות

1. הסבירו לתלמידים את הרקע לפעילות כפי שמוצג לעיל.
2. הציגו בפני התלמידים את המעגלים הבאים: (לנוחיותכם, הגרפיקה במסמך זה תוצג גם בנספח בסוף הפעילות)



- העיוגול מעלה מייצג את החברה הישראלית. שימו לב לעיוגולים השונים. הם מייצגים דוגמא לחלק מהקבוצות בחברה הישראלית. בקשו מהם למנות את הקבוצות השונות.
3. הסבירו לתלמידים כי כל קבוצה מבקשת לשמור על האינטרסים הפנימיים שלה לנוכח צרכים חברתיים, כלכליים ועוד, וזאת לצד שימור כוחה אל מול שאר הקבוצות, והחברה הכוללת. אינטרסים אלו מובילים לנרטיב מעט שונה וייחודי לקבוצה זו, ובכך יש קושי במציאת המכנה המשותף, דבר שעלול להרחיב שסעים ומתחים. האם תוכלו לתת דוגמאות מהחברה הישראלית?
 4. ציינו בפני התלמידים כי נקודות זמן שונות בהיסטוריה האנושית הובילו חברות רב-תרבותיות למחלוקות שונות שלמרובית הצער התפרצו לכדי אלימות. בקשו מהתלמידים לתת דוגמא (צפון מול דרום בארה"ב, מתחים ביחסים שחורים ולבנים בארה"ב ועוד). חשוב לציין בפני התלמידים כי אין אנו משווים את הנעשה בישראל לדוגמאות אלו, אלא רק עורכים השוואה למה קורה כאשר חברה משוסעת לא מצליחה ליצור את המכנה המשותף בין מרכיביה השונים.
 5. כאשר השסעים והמחלוקות מגיעים לכדי נקודת רתיחה, הקבוצות שחיו זו לצד זו, על כל המתחים ואי ההסכמות, מוצאות עצמן נדרשות לבחור בין "הם" ו"אנחנו". הקבוצות מתפלגות, או לפחות נוצרים סדקים, לעיתים קטנים יותר, לעיתים משמעותיים, עד לכדי חלוקה של "הם" מצד חד, ו"אנחנו" מצד שני.



3. בקשו מהתלמידים לחשוב על השפעת מצב שכזה על שלוש המרכיבים החברתיים החשובים: היחיד, הקבוצה והחברה כולה:

- ❖ מה מציאות כזו, של צורך בבחירה עושה ליחיד בחברה? (חוסר בטחון אישי, חשש להביע דעה אישית בפומבי בחברה דמוקרטית). מה היא עושה לקבוצה אליה הוא משתייך? (התכנסות פנימה, "מחנאות" אל מול "האחר")
- ❖ מה חלוקה שכזו עושה לחברה הכללית? (פגיעה בלכידות החברתית של הקבוצה הרחבה, חשש לאלימות, הרס, לעיתים מאפיינים של אנרכיה כפי שראינו בחלק ערי ישראל המעורבות).

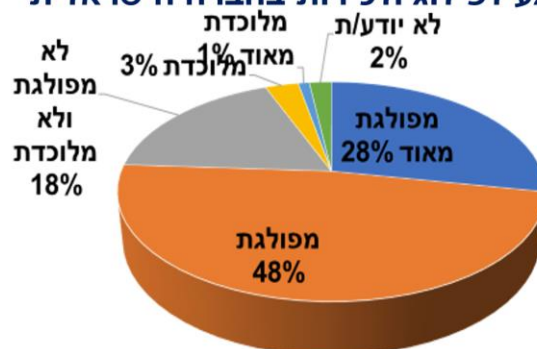
לכידות חברתית וחוסן לאומי

נדון עתה בנושא השסעים והמחלוקות, הקשר לנושא לכידות חברתית בישראל וההשפעה על החוסן הלאומי של מדינת ישראל.

אם היינו שואלים אתכם לפני אירועי המהומות בזמן מבצע "שומר החומות", מה לדעתכם התפיסות בקרב הציבור בישראל לגבי פילוג או לכידות בחברה הישראלית, מה הייתם עונים? עד כמה החברה מפולגת, או מלוכדת, מאוד מפולגת, או מאוד מלוכדת?

לאחר מתן תשובות התלמידים, הציגו בפניהם את השקופית הבאה, מתוך סקר שערכה הליגה נגד השמצה לפני מספר חודשים (מרץ 2021).

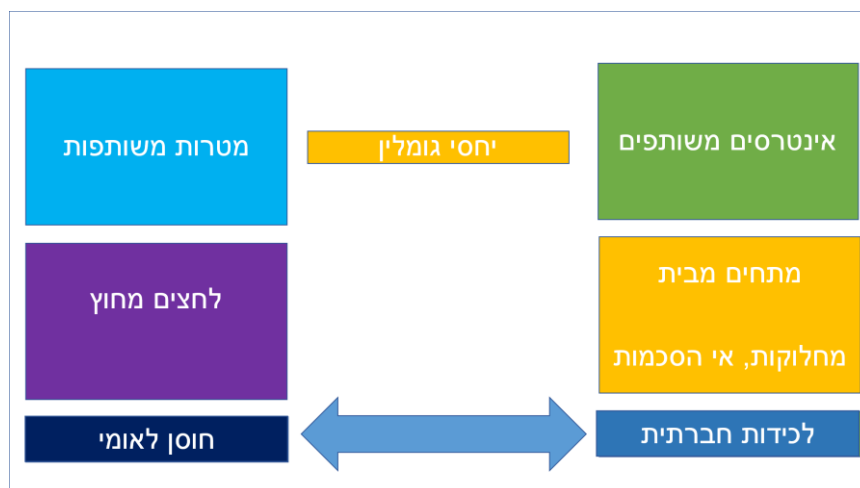
תפיסות בנוגע לפילוג ולכידות בחברה הישראלית



1. האם נתונים אלו מפתיעים אותך?
2. האם לדעתך נתונים אלו תקפים גם להיום?
3. האם תוכלו להגדיר מהי לכידות חברתית?

הגדרת לכידות חברתית:

תוצר של הסכמה של חברי הקבוצה בנוגע למטרות ואינטרסים של כלל הקבוצות בחברה. ככל שגוברים יחסי הגומלין החיוביים בין כלל הקבוצות בחברה, כך גוברת הלכידות החברתית. יש לציין את הקשר ההדוק בין לכידות חברתית חזקה ואיתנה, לבין חוסנה הלאומי של חברה.



לכידות חברתית



4. אילו מילים מעידות על חיבור בין הקבוצות ורצון לחיים משותפים? שותפות גורל, אמון הדדי, אינטראקציה בריאה, נכונות לשמוע דעה אחרת משלך).

5. האם שמעת על יוזמות שונות לרצון לחיבור בין יהודים וערבים לאחר המהומות בעיר לוד?
תן/תני דוגמא.

6. איפה לדעתך המקום של הנוער בחיבור עם "האחר"?

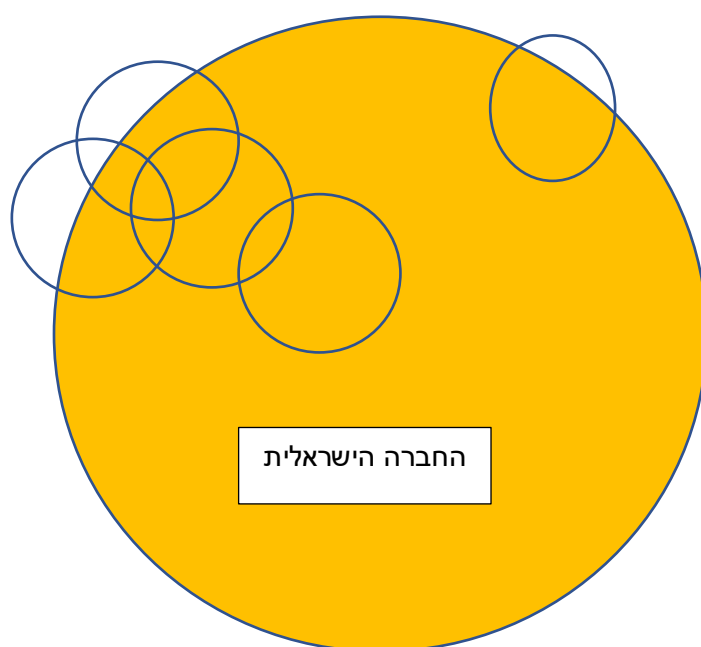
7. מי הגורמים החשובים ביותר לדעתך באיחוי השסעים?

לנוחיותכם, כל הגרפיקה במסמך מצורפים ב-5 נספחים נפרדים בסוף המסמך. ראו נא בהמשך.

צוות הליגה נגד השמצה בישראל

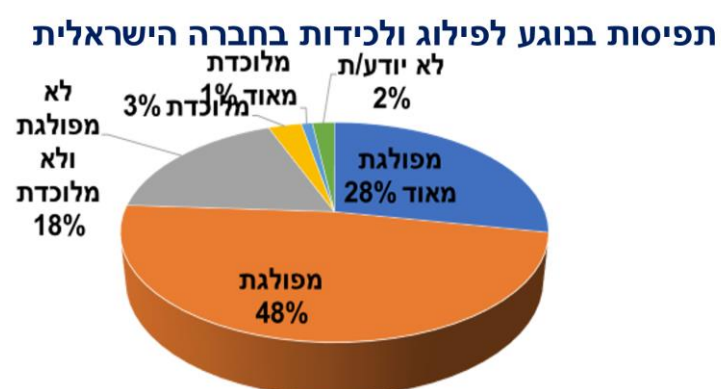
נספח א'

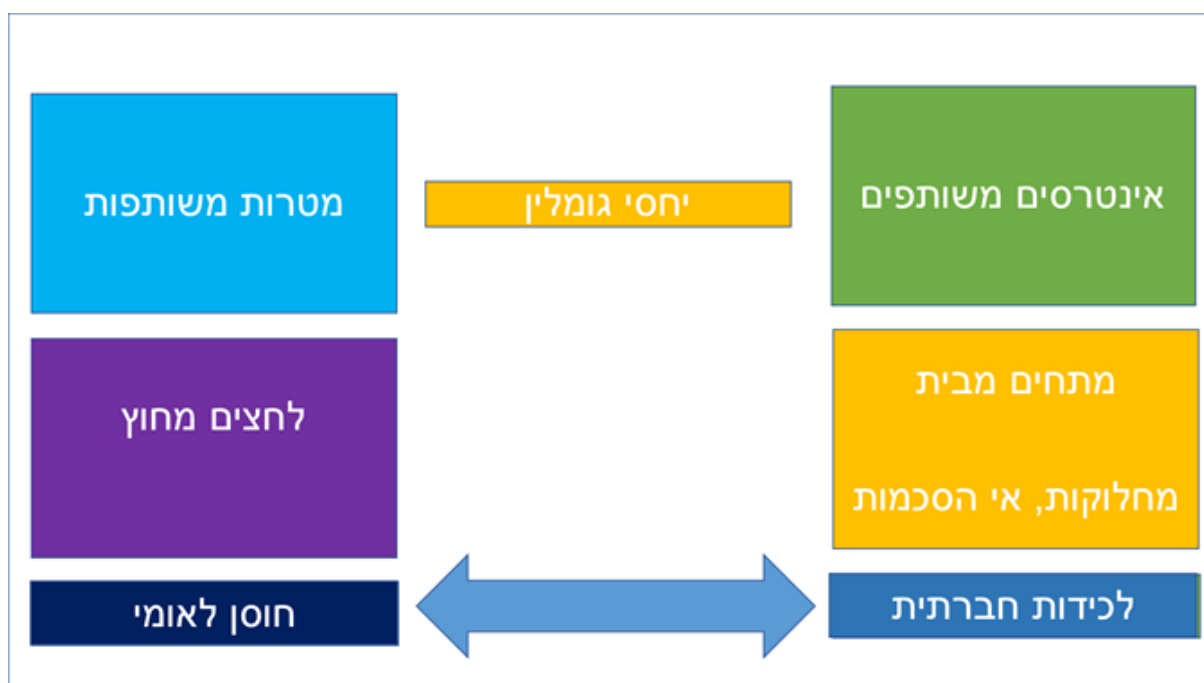
החברה הישראלית והקבוצות השונות בה





מתוך סקר הליגה נגד השמצה לקראת ועידת ישראל ללכידות חברתית 2021 (מרץ 2021)





לכידות חברתית

